

ALKOTMÁNYJOGI PANASZ ÉS ALKOTMÁNYVÉDELEM*

Az Alaptörvényhez köthető, alkotmánybíráskodást átalakító változások közül kizárólag az alkotmányjogi panasz megújítását fogadta optimizmussal az alkotmányjogász szakma túlnyomó része. Az új szabályozásról szóló első értékelések elsősorban az individuális alapjogvédelem térnyerésére fókuszáltak a valódi alkotmányjogi panasz bevezetése miatt. Ezzel egyidejűleg viszont megszűnt az érdekeltség nélküli, *actio popularis* absztrakt utólagos normakontroll-indítványozás lehetősége.

Az alkotmányjogi panasz reformja¹ Alaptörvényhez fűzött indokolás szerint „az alapjogvédelem új korszakát nyitja meg”, mivel a „hatékony rendes jogorvoslati lehetőségeit már kimerítő panaszos számára egy olyan további különleges jogorvoslatot biztosít, amely a legsúlyosabb – alkotmányos – jogsérelem esetén lehetőséget ad az Alkotmánnyal összhangban lévő döntés meghozatalára”. A normatív panasz alap- és kivételes esetei [Abtv. 26. § (1)-(2) bekezdés] mellett tehát megjelent az individuális vagy valódi alkotmányjogi panasz [Abtv. 27. §], amely az ügy érdemében hozott vagy a bírósági eljárást befejező egyéb bírói döntés alkotmányossági vizsgálatára irányul, kiterjesztve ezzel az alkotmánybírói kontrollt a rendes bíróságok alapjogi jogalkalmazására. Az új konstrukció célja a normakontroll-hangsúlyos magyar alkotmánybíráskodás elmozdítása az egyéni jogvédelem irányába.² A szabályozás az indítványozást érintettséghez és bírósági eljáráshoz köti, azonban a normatív panasz kivételes esetével bírói döntés hiányában is lehetőség van normakontroll kezdeményezésére, ha a jogsérelem az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül következett be. Ez utóbbi akár alkalmas is lehetne az *actio popularis* indítványozás megszűnésének kompenzálására, a jogorvoslati funkcióból adódó előnnyel kombinálva, ha az Alkotmánybíróság a befogadási kritériumokat nem értelmezné szigorúan.

Ebben a rövid írásban nem az individuális alapjogvédelmi funkcióra összpontosítok, hanem azt próbálom feltérképezni, hogy az alkotmányjogi panasz mennyiben járult hozzá az alkotmány objektív és preventív védelméhez az Alaptörvény hatálybalépése óta eltelt időszakban.³ Ezt kvantitatív és kvalitatív mutatókkal, valamint bizonyos – elsősorban a különvéleményekben kifejezett – attitűdök felvillantásával, továbbá az intenzitásra ható tényezők összegyűjtésével töreksem bemutatni. A hipotézis az, hogy a panasz szigorú, és az alkotmánybírói gyakorlatban megszorítóan értelmezett feltételrendszere szűkíti a preventív és objektív alkotmányvédelmet Magyarországon, így nem kompenzálja az absztrakt utólagos normakontroll indítványozói körének drasztikus szűküléséből adódó hátrányokat.

Objektív alkotmányvédelem alatt legszűkebben alkotmányellenes normák megsemmisítését érthetjük. Tágabb megközelítésben ide tartozik az is, amikor az alkotmánybírói nem semmisít meg, de kijelöli az alkotmányos értelmezés tartományát alkotmányos követelmény megállapításával (alkotmánykonform értelmezés). Legtágabb értelemben hozzájárul az objektív alkotmányvédelemhez, amikor a testület az indítványt ugyan elutasítja, de konkrét alkotmányértelmezést végez, és ezzel feltárja az alaptörvény jelentéstartalmát. Az alkotmányjogi panasz alakzatai közül elsősorban a normatív alap- és kivételes eset vezethet

* A kutatást a K-109319. sz. OTKA projekt és az MTA Bolyai János kutatási ösztöndíja támogatta.

¹ NASZLADI Georgina: Alkotmányjogi panasz a parlamenti vitában, *Közjogi Szemle*, 2012/1. 32skk.

² PACZOLAY Péter: Az Alkotmánybíróság új hatásköreiről egy év elteltével, *Alkotmánybírói Szemle*, 2013/1. 71–73., TORDAI Csaba: Az első év tapasztalatairól, *Alkotmánybírói Szemle*, 2012/2. 131–133.

³ L. ehhez VISSY Beatrix: Az individuális alapjogvédelem kilátásai az alkotmánybíráskodásban. Merre mutat az alkotmányjogi panasz iránytűje?, *Magyar Közigazgatás*, 2012/2, 29–30. és NASZLADI Georgina: Az alkotmányjogi panasz első fél éve, *Közjogi Szemle*, 2012/4, 38–44.

közvetlen objektív alkotmányvédelemhez, vagyis alkotmányellenes norma megsemmisítéséhez, a valódi panasz pedig közvetett módon, alkotmányos követelmény megállapításával fejthet ki preventív hatást.

[Mennyiség] Az alkotmányjogi panaszeljárások száma meglehetősen magas volt az első két évben, ötszáznál is több döntést hozott meg az Alkotmánybíróság e hatáskörében, ezek túlnyomó többsége azonban visszautasítás volt. Közelebbről 2012-ben és 2013-ban összesen 579 alkotmányjogi panasz tárgyú döntés született, ebből 2012-ben 366, 2013-ban pedig 213. 2012-ben az elbírált ügyek 98,6%-ában (361 esetben) a panaszt visszautasították. 5 ügyben határozattal zárult az eljárás, de csak 1 esetben – a bírói tisztség korhatárának leszállítása ügyében – állapított meg az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenességet (ez az összes panasz eljárás 0,3 %-a). 2013-ban 39 esetben határozattal zárult az eljárás (vagyis a panaszok 18, 3 %-át befogadták), és 8 ügyben (az összes ügy 3,7 %-a) állapított meg a testület alaptörvény-ellenességet. A visszautasító végzések száma már csak 174 (az összes ügy 81,6 %-a), a befogadási arány tehát nőtt.⁴ Ebből látható, hogy kevés alkalommal volt sikeres a panasz az indítványozó szempontjából. Az alacsony találati arány indoka egyrészt az összetett törvényi feltételrendszerben, másrészt a szigorú befogadási gyakorlatban keresendő.

Hogyan alakult az egyes panasztípusok megoszlása az első két lezárt évben? A normatív panasz alapesetében [Abtv. 26. § (1) bek. szerinti eljárás] a befejezett ügyek száma 218, ebből 13 ügyben született határozat (2012-ben 1, 2013-ban 12), amelyből 9 elutasítás (de 1 ügyben alkotmányos követelmény megállapításával), és 4 határozatban került sor alaptörvény-ellenesség kimondására. A normatív panasz kivételes esetében [Abtv. 26. § (2) bek. szerinti eljárás] 157 döntést hozott a testület, ebből 21 határozat (2012-ben 3, 2013-ban 18), amelyből 18 elutasítás (1 ügyben alkotmányos követelménnyel), megsemmisítésre pedig 3 alkalommal került sor (2012-ben 1, 2013-ban 2). 2012-2013 években 216 alkalommal döntött az Alkotmánybíróság bírói ítélet ellen benyújtott panaszról [Abtv. 27. § szerinti eljárás], 206 esetben végzéssel, 10 ügyben határozattal (érdemben) – ezekből 3 alkalommal állapította meg ítélet alaptörvény-ellenességét, 7 esetben pedig elutasította az indítványt (3 ügyben azonban alkotmányos követelmény megállapításával).

Megállapítható egyrészt az, hogy a panaszindítványok nagy többsége normakontrollra irányult – de az Alkotmánybíróság ritkán élt a közvetlen objektív alkotmányvédelem lehetőségével, másrészt úgy tűnik, hogy a valódi alkotmányjogi panasz egyelőre nem hozott nagy áttörést a bíróságok alapjogi jogalkalmazásának alkotmányossági kontrolljában. A számokat illetően – amelyek nem az Alkotmánybíróság hivatalos statisztikáin, hanem a honlap keresőrendszerén alapulnak – korrektív megjegyzés, hogy azok nem tükrözik a normatív alap- és valódi panasz kombinálódási lehetőségét, és azt az esetet sem, ha azonos ügyben (normára) az ombudsman is indított absztrakt utólagos normakontroll-eljárást (és az Alkotmánybíróság erre figyelemmel állapított meg alaptörvény-ellenességet).

Pusztán a számokat vizsgálva adódik az összehasonlítás, hogy a német Szövetségi Alkotmánybíróság előtt sem sokkal sikeresebb arányaiban az egyéni alkotmányossági igényérvényesítés. Érdemes azonban azt is figyelembe venni, hogy Németországban a Grundgesetz nem „húzták ki” az alkotmánybíróság alól, a szövetségi bíróságok pedig az évtizedek alatt az alkotmányossági kontrollra „szocializálódtak”, s alapjogi gyakorlatukat is eszerint alakíthatták.

[Minőség] Az objektív alkotmányvédelem minőségéről, az alkotmányjogi panasz e téren betöltött szerepéről az Alaptörvény első két évét követően még nehéz messzemenő

⁴ Az informatív statisztikát Naszladi Georgina PhD hallgató bocsátotta rendelkezésemre. Eddig publikált kutatási eredmények: NASZLADI Georgina: Alkotmányjogi panasz: az első év mérlege – befogadási szűrők működésben, *Ügyvédek Lapja*, 2013/3. 16–19.

következtetéseket levonni, és a lehetséges következtetés merőben szempontválasztás függvénye. A minőség értékelhető az érvelés koherenciája, színvonala felől, vagy a korábbi gyakorlat időarányos részéhez viszonyítva, esetleg a panasz-döntések és más hatáskörökben hozott határozatok egymáshoz való relációjában.⁵ A kvalitatív értékelés itt most egészen szűk keresztszempontban történik: azt vizsgáltam, hogy a panasz első (bő) két évében született megsemmisítő és elutasító határozatok mely alapjogok vagy alkotmányos elvek objektív védelméhez járultak hozzá. A szempontválasztás természetesen kritizálható, mert igaz, hogy teljesen esetleges is lehet, milyen ügyek jutottak át a befogadási szűrőkhöz. Érdekes azt is előrebecsíteni, hogy pusztán a panasz-határozatok áttekintése nem ad teljes képet a jogok és elvek objektív védelméről, mert az kiegészül más hatáskörökben hozott döntések – esetenként ellentétes előjelű – hatásával.

Mégis, rendkívül érdekes, hogy az alkotmányjogi panasz eljárásokban biztosított objektív alkotmányvédelem tartalmi szempontból két fő területre irányult. Elsőként a bírói függetlenség elvére és az eljárási alapjogokra (különösen a pártatlanság elvére, a törvényes bíróhoz való jogra, a védelemhez való jogra). Másrészt bizonyos politikai részvételi és kommunikációs jogokra (gyülekezési jog, népszavazáshoz való jog, szabad véleménynyilvánítás, információszabadság, egyházzá nyilvánítás), és az azokhoz kapcsolódó eljárási alkotmányosság biztosítására. Az Alaptörvény első két évében – a panasz eljárások tükrében – az objektív védelem vesztese pedig a jogállamiság, a szerzett jogok védelme, a bizalomvédelem és a magánszféra védelme. Tekintsük át közelebbről is a gyakorlatot.

(1) Az első – és 2012-ben egyetlen – sikeres, ti. alaptörvény-ellenesség kimondására vezető, normatív kivételes panasz eljárás tárgya a bírói szolgálati viszony felső korhatárának drasztikus csökkentése [33/2012. (VII. 17.) AB határozat]. Ebben a testület fő érve a bírói függetlenségből következő elmozdíthatatlanság, amelyből az következik, hogy a végső korhatár csak fokozatosan, kellő átmeneti idővel csökkenthető. Az Alkotmánybíróság fenntartotta az Alaptörvény előtti gyakorlatát, a 7 különvélemény azonban szűk többségre utal. Később – e döntésre is hivatkozva – a testület megerősítette, hogy a bírói függetlenségre, amely személy szerint a bírák számára biztosít egyes jogokat, lehet alkotmányjogi panaszt alapítani [a bírói javadalmazással foglalkozó, 6 különvélemény mellett elfogadott 4/2014. (I. 30.) AB határozat]. Hozzá kell tenni, hogy a bírói hatalom függetlensége és a jogállamiság elve viszont súlyos vereséget szenvedett a jogilag nehezen megragadható igazságossági érveléssel szemben a semmisségi törvényről szóló döntésben [bírói kezdeményezés alapján a 24/2013. (X. 4.) AB határozat]. Az ügyáthelyezési ügyben az Alkotmánybíróság a tisztességes eljárás követelményei közül értelmezte a törvényes bíróhoz való jogot és a törvényes bírótól való elvonás tilalmát, és arra a következtetésre jutott, hogy az eljáró bíróságnak az OBH elnöke saját mérlegelésén alapuló kijelölése ezeket sértette, a jogi szabályozás a pártatlan bíráskodás ún. objektív tesztjének nem felelt meg [36/2013. (XII. 5.) AB határozat, normatív panasz alapján, 8 különvéleménnyel]. A panaszindítványokat elutasító határozatok közül is több foglalkozott az Alaptörvény XXVIII. cikkében foglalt tisztességes eljárás követelményeivel [7/2013. (III. 1.) AB határozat], a védelemhez való joggal [8/2013. (III. 1.) AB határozat], a jogorvoslathoz való joggal [2/2013. (I. 23.) AB határozat] és a pártatlanság elvének értelmezésével [25/2013. (X. 4.) AB határozat, 34/2013. (XI. 22.) AB határozat]. Az Alkotmánybíróság mindegyik esetben – a negyedik alaptörvény-módosítás ellenére is – fenntarthatónak ítélte az Alaptörvény előtti gyakorlatát.

(2) Ami a politikai részvételi és kommunikációs típusú alapjogokat illeti, a gyülekezési joggal összefüggő jogorvoslat szempontjából jelent objektív védelmet az a valódi panasz eljárásban megállapított alkotmányos követelmény, amely szerint „bírói felülvizsgálatnak van helye a rendőrségnek a rendezvény bejelentéséről hozott, hatáskör hiányát megállapító határozatával

⁵ BALOGH-BÉKESI Nóra: Az alapjogvédelem hatékonysága a hatásköri változások tükrében, *Pázmány Law Working Papers*, 2012/38

szemben. A bíróság a hatáskör hiányát megállapító rendőrhatalósági határozat jogszerűségét és megalapozottságát érdemben vizsgálja” [3/2013. (II. 14.) AB határozat, 2 különvéleménnyel]. Az Alkotmánybíróság ebben az ügyben is fenntartotta korábbi gyakorlatát. A döntés már a rendes bírósági gyakorlatra is hatott, a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság hivatkozott rá a miniszterelnök háza előtti tüntetés ügyében [2013. 07. 11-én, 17.Kpk.45.743/2013/2, gyülekezési ügyben hozott végzés]. A népszavazáshoz való joggal összefüggésben két, indítványnak helyt adó határozat született valódi panaszeljáráásban. Az egyikben az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az országos népszavazáson való részvételre irányuló jog részeként az aláírásgyűjtéshez való jog jellemzően nem kizárólag „emberre” vonatkoztatható, azt tehát az Alaptörvény a választók szervezete számára is biztosítja. Az aláírásgyűjtést végző személy párt általi díjazása pedig nem jelenti a választók illetéktelen befolyásolását [31/2013. (X. 28.) AB határozat, 5 különvéleménnyel]. Másrészt kiderült, hogy a parlament épülete a képviselői aláírásgyűjtés vonatkozásában nem kezelhető munkahelyként, vagy állami szerv hivatali helyiségeként, ha a képviselők a sajtótájékoztatóra fenntartott teremben, annak keretében írták alá a népszavazási kezdeményezést [1/2014. (I. 21.) AB határozat, 7 különvéleménnyel]. Az információs szabadság védelmében szintén két alkotmányos követelmény született valódi panaszeljáráásban, az Alaptörvény előtti gyakorlat fenntartása mellett. Az egyik, hogy közérdekű adatszolgáltatás-megtagadás jogcímét és tartalmi indoklását egyaránt vizsgálni kell az eljáró bíróságnak [Operaház átvilágítása, 21/2013. (VII. 19.) AB határozat, 7 különvélemény]. A másik, hogy automatikus nyilvánosságkorlátozás indoklását a bíróság mindig tartalmi és formai szempontból is felülvizsgálja, a döntési folyamat lezárására tekintet nélkül [Pécsi Vízmű ügy, 5/2014. (II. 14.) AB határozat, 7 különvéleménnyel]. A véleménynyilvánítás szabadságának védelméhez járult hozzá a testület azzal, hogy korábbi, önkényuralmi jelképek viselésére vonatkozó korlátozó gyakorlatát megváltoztatta az EJEB Vajnai-ügyben hozott döntésére figyelemmel [4/2013. (II. 21.) AB határozat]. Az előrelépést visszakozás követte: megjelent az új, megszorító vélemény szabadság-értelmezés is – már a negyedik alaptörvény-módosítás után – az önkényuralmi rendszerek bűneinek tagadását büntetni rendelő tényállás alkotmányosságának elismerésével [bírói kezdeményezés alapján, 16/2013. (VI. 20.) AB határozat]. A közszereplők bírálhatósága viszont nyert: a testület fenntartotta régi gyakorlatát, és az EJEB döntéseit is segítségül hívta [ombudsmani indítványra, 7/2014. (III. 7.) AB határozat]. A hányatott sorsú egyházi jogállás megszerzése kérdésében az Alkotmánybíróság *ex tunc* megsemmisítés mellett alkotmányos követelményként azt is megállapította, hogy a szabályozásban összhangba kell hozni a vallásszabadság, a tisztességes hatósági és bírósági eljárás, valamint a jogorvoslathoz való jog követelményeit [6/2013. (III. 1.) AB határozat]. Nem sokkal később a negyedik alaptörvény-módosítás a probléma lényegét „kiszervezte” a testület hatásköréből.

(3) A panaszokat elutasító határozatokból az derül ki, hogy az Alkotmánybíróság a jogállamiság elvét csak nagyon szűk körben – a kellő felkészülési idő hiányára és a hátrányos visszaható hatály tilalmára figyelemmel, de ekkor sem konzekvensen – részesíti védelemben. A szerzett jogok védelme vagy a bizalomvédelem pedig teljesen háttérbe szorult [korengedményes nyugdíjak – 23/2013. (IX. 25.) AB határozat, szerencsejáték-monopólium – 26/2013. (X. 4.) AB határozat], ahogy a tulajdonhoz való jog védelméből is visszavesz alaptörvényi *lex specialis* szabály – 29/2013. (X. 17.) AB határozat, vagy a szociális biztonsággal, nyugdíjrendszerrel összefüggő paradigma-váltás alkotmánybírósági elismerése]. Az információs önrendelkezési jog értelmezése – a korábbi gyakorlat fenntartása ellenére – az egyén közösséghez kötöttsége javára alakult, vagyis a titkos információgyűjtést és a magánszférába való beavatkozást az Alaptörvénnyel összhangban állónak talált törvény keretei között tűrni kell [32/2013. (XI. 22.) AB határozat].

[Attitűd] Az alkotmányjogi panasz eljárásban nyújtható objektív alkotmányvédelmet illető testületi szerepfelfogás bizonytalanságára utal, hogy a megsemmisítő határozatok mögött nagyon gyakran nincs konszenzus, amire az átlagosan 5-7, sőt az ügyáthelyezési ügyben 8 (!) különvélemény enged következtetni. A megsemmisítéssel végződő panaszok átfutása átlagosan 1 – 1,5 év (csak 2 ügyben született döntés 1 éven belül, az egyik a már amúgy is elkésztett bírói korhatár, a másik a „tét nélküli”, de legalább morális elégtételt jelentő gyülekezési jogi eset). Egyes különvélemények tartalmából – és egyes bírák abban kifejeződő attitűdjéből – olyan kép rajzolódik ki, amely az objektív alkotmányvédelem további szűkítésének igényét körvonalazza. Ezek az attitűdök részben általánosan – más hatáskörök gyakorlásával összefüggésben is – felmerülnek, részben panasz-specifikusak. Általában merül fel visszatérően, több kisebbségi véleményben a törvényhozó hatáskörének védelme iránti igény, az Alkotmánybíróság mozgásterének szűkítése más hatalmi ágak érdekében, a Kúria és Alkotmánybíróság konfliktusának előrevetítése. Szintén gyakori az európai és nemzetközi standardokra, bírósági gyakorlatra való hivatkozás szükségességének megkérdőjelezése – bár a többség egyelőre többször hangoztatta az azok iránti elkötelezettséget, támaszkodik az indokolásban EJEK-gyakorlatra, és Magyarországra egyezmény-sértést megállapító strasbourgi ítélet miatt hajlandó volt saját gyakorlatát megváltoztatni, alaptörvény-ellenességet megállapítani, általános alkalmazási tilalmat elrendelni [legutóbb a 6/2014. (II. 26.) AB határozat]. A testület többsége részéről megfigyelhető egyfajta törekvés az Alaptörvény előtti gyakorlat „átmentésére” a határozatok indokolásában, de a különvélemények ennek következetlenségét, tarthatatlanságát, kontextus-idegenségét többször hangsúlyozzák. Speciálisan az alkotmányjogi panasszal összefüggő, megszorító irányú kifogás, hogy azt valójában csak alapjogi norma sérelmére hivatkozással szabadna befogadni, s minden alapvető norma sérelmét állító indítványt vissza kellene utasítani, mert a „jogkiolvasztás” az alapvető normákból megengedhetetlen, a korábbi „ultraindividualizmus” nem követhető. Az egyéni alapjog nem vihető át automatikusan szervezetekre, így a szervezetek (pl. a népszavazási eljárásban a pártok) alapjogvédelmet sem igényelhetnek. Szintén az objektív alkotmányvédelmet szűkítené az a javaslat, amely az alkotmányos követelmény megállapításának lehetőségét nem az Alaptörvény irányából, hanem az alkotmány alatti norma felől közelítve látja megalapozottnak.

[Intenzitás] A hozzáállásbeli különbségekből, testületen belüli ellentétekből önmagában adódik, hogy a panasz kevésbé intenzíven járul hozzá az objektív alkotmányvédelemhez, mint korábban az *actio popularis* alapú utólagos normakontroll. A panasztípusok törvényi feltételrendszere összetett, az Alkotmánybíróság befogadási gyakorlata pedig egyelőre nem kalkulálható. Ez magával hozhatja a látencia növekedését (a második évben már csökkent az indítványok száma). A szűrők közül az „alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés” kritériuma lehetővé tenné a nyitást az objektív alkotmányvédelem irányába, de egyelőre nem bontakozott ki, mi is ennek a kritériumnak a tartalma. Visszautasítási okként gyakran kerül elő, de pozitív megfogalmazása kiforratlan (indítványozói szempontból nehezen ragadható meg, mit is jelent a probléma országos elszaporodottsága, ismétlődő, visszatérő jellege, mikor nem ad választ valamely kérdésre az Alaptörvény vagy az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlata).⁶ A befogadási gyakorlat természetesen még változhat, s akár az a felvetés is elfogadható, hogy az Alkotmánybíróság később megengedőbb lesz. Ugyanakkor azt is érdemes megfontolni, hogy az alkotmánybíróságok általában nehezen mozdulnak el a korábbi döntésekben rögzített határvonalaktól. A korábbi visszautasításokat kérdőjelezi meg, ha a testület az „érintettséget” vagy „az alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést” utóbb tágabban kezdi értelmezni. Nem lehet azonban megelégedkezni arról, hogy az intenzitás-csökkenésnek a panasz eljárás sajátosságain kívüli okai is vannak. Ide sorolható különösen a szankcionáló, megelőző

⁶ NASZLADI Georgina: Válogatás vagy szűrés? Az „alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés” az alkotmányjogi panasz eljárásban, kézirat (hivatkozása a szerző hozzájárulásával történt), Pécs, 2014.

felülalkotmányozási gyakorlat, amely egyrészt a testületi döntések hitelét rontja, az alkotmánybíráskodást súlytalanná teszi, másrészt magát a testületet is óvatosságra inti. A közpénzügyi tárgyú törvényekre vonatkozó felülvizsgálati és megsemmisítési korlátozás szintén általában, nem csupán panaszeljárásokban szorítja vissza az objektív alkotmányvédelem lehetőségét.⁷

Összességében az Alkotmánybírósághoz való hozzáférés szűkült, az alkotmányjogi panasz befogadási gyakorlata túlzó optimizmusra nem ad okot, az absztrakt utólagos normakontroll kezdeményezése is szerepfelfogás kérdése lett, az alkotmányos alapelvek alkotmánybírói védelmének esélye és intenzitása csökkent, az értelmezési korlátozások (alaptörvényi értelmezési szabályok, Alaptörvény előtti határozatok hatályvesztése) pedig körülményesebbé teszik a jogfejlesztést. A magyar alkotmánybíráskodás feszültségekkel terhelt. Ezek a többször módosított alaptörvényi szabályok koherencia-zavarából, a régi határozatok és új alaptörvényi kontextus közötti ellentmondásokból, a kormánynak az alkotmánybíráskodással szembeni fenntartásaiból és a testületi tagok eltérő szemléletéből is adódnak. Mindezek egyenes következménye, hogy az objektív alkotmányvédelem intenzitása az Alaptörvény hatálybalépése óta visszaesett. Így aztán nincs mire támaszkodjon a nagy várakozásokkal fogadott individuális jogvédelem, pedig az objektív védelem – amelyben 25 éves rutinja van az Alkotmánybíróságnak – előfeltétele és motorja lehetne az egyénre összpontosító alapjogi bíráskodásnak.

⁷ CHRONOWSKI Nóra: Az alkotmánybíráskodás sarkalatos átalakítása, *MTA Law Working Papers*, 2014/08, 1–3.